

İLLER& Belediyeler

TÜRKİYE BELEDİYELER BİRLİĞİ DERGİSİ TEMMUZ-AĞUSTOS 2020 • SAYI:867-868

PANDEMİ SÜRECİNDE BELEDİYECİLİK

COVID-19 SÜRECİNİN
ÖĞRETTİKLERİ:
TEMİZ ŞEHİR

"GIDANI KORU,
SOFRANA SAHİP ÇIK"

HİBE PROJESİ
YAZIMINDA GENEL
HATALAR

PANDEMİ DÖNEMİNDE
BİSİKLET KULLANIMI
VE BİSİKLET YOLU
YAPIMINDAKİ ARTIŞ

BİLİM KURULU ÜYESİ PROF. DR. ATEŞ KARA RÖPORTAJI

COVID-19 SÜRECİNİN ÖĞRETTİKLERİ: TEMİZ ŞEHİR

Prof. Dr. Emine D. EVCİ KIRAZ

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi/ Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Ayşen ÖZMEN

İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu/ Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü

Bir hastalığın sınırları aşması ve tüm dünyanın sorunu haline gelmesine pandemi denir. Pandemiler olağan olaylar değildir. Sıklıkları, süreleri belirsiz ve değişkendir. Bilim adamları tarafından geleceğe yönelik yapılan çıkarımlar (projeksiyonlar) sayesinde, önceden tahmin söz konusu olabilir, ancak yanılma payı yüksektir.

Artan teknolojik imkanlar ile, dijital dünya, akıllı sistemler, yapay zeka, blockchain gibi önceden tahmin ve eldeki kanıtların eşleştirilerek en doğru kanıtı ulaşmanın yolunu açan uygulamalar söz konusudur. Bu uygulamalarla, projeksiyonlardaki doğruluk payı artmaktadır. Önemli olan başka nokta da; sınır aşan durumların raporlanması, paylaşımı ve iletişim stratejisidir.

Dünya Bankası tarafından 2017’de Uluslararası Finansal Hazırlık Çalışma Grubu’na hazırlattırılan “Panik ve İhmal Yerine, Sağlık Güvenliğine Yatırım Yapmak: Ulusal Düzeyde Pandemi Hazırlığının Finansmanı” raporu uyarı niteliğindedir. Raporda; SARS (2003), kuş gribi (2005, Avian İnfluenza), domuz gribi (2009, Pandemik İnfluenza A), MERS (2012), Ebola (2014) ve Zika

(2015) süreçlerinden elde edilen deneyimler ele alınmıştır. “Çok uzak olmayan bir gelecekte Dünya’nın yeni bir pandemi ile yüzleşeceğinin bilindiği; yeni patojenlerin kaçınılmaz şekilde savunma mekanizmalarını aşarak derin yaralar bırakacağı ve Dünya’nın savunmasız kalacağı” belirtilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2019 yılında, “Küresel İnfluenza Stratejisi

2019-2030, Önleme, Kontrol, Hazır Olma” ve “Risk Altındaki Dünya: Sağlık Acilleri için Küresel Hazırlık Yıllık Raporu” belgelerini yayınlamıştır². Belgeler; gelecekteki “sağlık acilleri”ne hazırlıklı olmanın önemini ve her düzeyde karar vericinin tüm toplumu etkileyecek bu acil durumlara hazırlıklı olma sorumluluğunu vurgulamaktadır.

Dünya Covid-19 (SARS-CoV-2) pandemisiyle, aslında beklenen bir zaman aralığında, ulusal pandemi planlarını hazırlamış şekilde yüz yüze kalmıştır. Türkiye, Ulusal Pandemi Planı'nı 2006 yılında hazırlamıştır ve Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı olarak 2019 yılında yürürlüğe girmiştir. Pandemi sürecinde, şehirlerin, nelerle karşılaşabileceği, neler yapılması gerektiği bu planlarda belirlenmiştir. Covid-19 ile birlikte yayınlanan rehberler incelendiğinde; korunma ve kontrol önlemlerinin başında, genel hijyen alışkanlıkları için öneriler ve toplumda hijyen alışkanlığının sağlanması gelmektedir.

Covid-19 virüsünü yakından tanımak ve geçirdiği değişiklikleri takip etmek dezenfeksiyon yöntemlerinin belirlenmesine yol göstermektedir. Covid-19 virüsü, ikili yağ katmanından oluşmaktadır. Virüsten korunmanın en basit yolu, sabun ile yağ parçalanmasını sağlayarak sterilize etmektir. Sabun temizliğinin yanında, Covid-19 ile benzerliği olan virüslerin etkisizleştirilmesinde bazı alkol içerikli kimyasal dezenfektanlardan da faydalanılmaktadır. Uygun sabun ve dezenfektan seçimi ile ellerin sıklıkla temizlenmesi önerilmektedir.

Temiz Şehir

Covid-19 pandemisi yerel yönetimlere önemli sorumluluklar yüklemiştir. En temel sorumluluk ‘temizlik’tir. Temizlik basit bir kelime gibi durmakla birlikte; şehir sakinlerine

temiz, güvenli ve sürekli su, kanalizasyon, atık (katı, sıvı, tıbbi, sosyal), temiz hava, temiz yaşam ortamı (açık veya kapalı) ve gıda hizmeti sağlamayı kapsamaktadır. DSÖ tarafından yürütülen “Sağlıklı Şehirler Projesi” kapsamında sağlıklı bir şehrin nasıl olması gerektiği tanımlanmıştır. Yine DSÖ'nün Covid-19'a yönelik su, sanitasyon, hijyen ve atık yönetimi geçici rehberinde de yerel yönetimlerin ve kişilerin içme suyu, atık su, tıbbi atık kanalizasyonlarla ilgili özellikle yetersiz hizmet verilen alanlarda sürdürülmesinin ve güçlendirilmesinin desteklenmesi hakkında detaylardan bahsedilmiştir.

Yerel yönetimlerin salgın esnasında yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin belirtildiği mevzuatların varlığı yanında (5393 sayılı ve 03.07.2005 tarihli Belediye Kanunu'nun 14. madde (a) fıkrası, 15. maddesinin (b) fıkrası, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinin (g) fıkrası, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 20. maddesi gibi), pandeminin neden olduğu virüsün özelliklerine ve sürece göre yeni düzenlemeler de yapılmıştır. Salgın yayılımını önlemek ve yeni normal sürece geçiş kapsamında ilgili bakanlıklar, politika yapıcı ve karar vericiler konuyla ilgili çalışmalar yapmaya başlamıştır.

Türkiye’de pandeminin ilk aylarında bilim kurulu toplantıları sonucunda ilgili bakanlıklar ülke genelinde genelgeler ve rehberler aracılığıyla pandemi mücadelesinde uygulamada en büyük payın düştüğü yerel yönetimlere yol göstermiştir. Belediyeler, ‘Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı kapsamında İl ve İlçe Umumi Hıfzıssıhha Kurul’larını derhal oluşturarak korona virüsün yayılmasını önleyici önemli kararlar almışlardır. Bu kararlardan tartışmasız en önemlilerinden biri dezenfeksiyon işlemidir.

Sorumluluğunu yerel yönetimlerin üstlendiği toplu taşıma araçları istasyon ve durakların ve halkın yaşam alanlarının birleştiği (sokak, cadde, bulvar, meydan vb.) yerlerin sıklıkla dezenfekte edilmesi, bu alanlarda insanların kolay ulaşabileceği noktalara dezenfektan koyması, okul, ibadethane, kamu kurumlarından gelen dezenfeksiyon taleplerinin karşılanması, hizmet binalarının havalandırma, yüzey temizliği ve dezenfeksiyonunun yapılması, atıkların daha düzenli ve sık toplanması, bertaraf işlemi yapılan yerlerde gerekli önlemlerin alınması, çöp toplayıcı personelin ve araçların yeterli sayıda bulundurulması, nikah salonlarında gerekli tedbirlerin alınması, pazar ve satış yerlerinde hijyen, dezenfeksiyon ve çöp toplama ile ilgili gerekli tedbirler alınması gibi konularda ilgili bakanlıkların çıkardığı genelgeler doğrultusunda önlemler alınmıştır.

İş yerlerinin girişleri, belediye hizmet noktaları bu alanlara ilaveten askeri birliklerin, kültür merkezlerinin, tiyatroların, müzeler, kamu ve özel bankalar, noterler gibi kamu binalarının girişine hizmetten faydalanan halkın ve personelin kullanımını için kolay ulaşılabilen alanlara el dezenfektanı yerleştirilmiş, sahnelerin, stadyumların, otogarların, üst ve alt geçitlerin, ATM’lerin, gençlik ve spor merkezlerinin, taziye evlerinin, muhtarlıkların, yurt binalarının, siyasi parti merkezlerinin, nikah salonlarının, ambulansların, eczanelerin, cenaze araçlarının, karakolların, hayvan barınaklarının, adliyelerin, müzelerin, fırınların, organize sanayi bölgelerinin, huzurevi ve sığınma evlerinin, şeker fabrikalarının, temizlik ve dezenfeksiyonu belediye ekiplerince takip edilerek belli aralıklarla gerçekleştirilmiştir. Bazı belediyeler toplu ulaşım araçlarına oturma düzeni yolcuların birbiriyle temasını engelleyecek şekilde

Tablo

Ürün	%70 Alkol	Çamaşır Suyu	Kuaterner Amonyum Bileşikleri	Hidrojen Peroksit
Kullanım Yeri	<ul style="list-style-type: none"> Ekipman Yüzeyleri (Steteskoplar, pulsoksimetreler, defibrilatör kaşıkları vb.) 	<ul style="list-style-type: none"> Kan gibi vücut sıvısı bulaşmış yüzeyler (1:10 Sulandırılmış) Dış Yüzeyler (1:100 Sulandırılmış) Tuvaletler Temizlik Bezleri 	<ul style="list-style-type: none"> Zemin ve Duvarlar. 	<ul style="list-style-type: none"> Ekipman yüzeyleri, Zemin ve Duvarlar.
Avantajları	<ul style="list-style-type: none"> Zehirli değildir. Düşük maliyetlidir Hızlı etki eder. Kalıntı bırakmaz. 	<ul style="list-style-type: none"> Maliyeti düşüktür. Hızlı etki eder. Kolay bulunabilir Kullanıma hazır formları bulunur. 	<ul style="list-style-type: none"> Aşındırmaz. Deterjan özelliği sayesinde iyi temizler. Zehirli değildir. 	<ul style="list-style-type: none"> Çevre için güvenlidir. Zehirli değildir. Hızlı etki eder. Organik madde varlığında aktiftir. Kullanıma hazır formları bulunur. Deterjan özelliği nedeniyle mükemmel temizleme özelliği vardır.
Dezavantajları	<ul style="list-style-type: none"> Hızlı buharlaştığı için ideal değildir. Yanıcı özelliği yüksektir. Plastik, kauçuk ve silikon malzemeler için zararlıdır. Kullanım öncesi yüzey temizliği gerektirir. 	<ul style="list-style-type: none"> Metal yüzeylere zarar verebilir. Kullanım öncesi yüzey temizliği gerektirir. Tahrir edicidir. Sulandırıldıktan sonra 24 saat içinde kullanılmalıdır. Giyileri boyayabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Tıbbi cihaz 	<ul style="list-style-type: none"> Bakır, çinko, piring, akrilik ve alüminyuma zararlıdır.

“sosyal mesafe şeritleri” uygulamasına geçmiş, bazı belediyeler şehirdeki tüm taksi durakları ve taksilerin dezenfeksiyon uygulamasını gerçekleştirmiş, şahsi araçların dezenfeksiyon ve temizliği ise belediyeler tarafından oluşturulan araç dezenfekte noktalarında vatandaşlar araçlarının temizlik ve dezenfeksiyonlarını uygun dezenfektanlar ile yapabilmeye imkanı sunulmuş, halkın yoğun olarak kullandığı tüm ibadethaneler, türbeler ve şadırvanlar dönüşümlü olarak rutin bir şekilde dezenfekte edilmiş, bazı belediyeler tarafından cami halıları yıkatılmıştır. Halk pazarlarının dezenfeksiyon sürecinde de belediyelerin farklı uygulamaları olmuştur. Kapalı pazar

yerlerinde esnafın yerleşim düzenlemesi sosyal mesafe kuralı dikkate alınarak yapılmış, pazar yerlerinde esnafa ve halka maske ve eldiven dağıtımı yapılmış, tezgâhlara emniyet şeridi çekilerek ürünle temas azaltılmaya çalışılmıştır. Bazı belediyeler haftanın belli günleri kurulan pazarların yoğunluğunun azaltılması amaçlanarak haftanın her günü pazar kurulması uygulamasına geçerken, bazıları pazar yeri sayısını düşürmüştür. Pazar yerindeki zabıta noktalarından anonlar ile esnaf ve halka bilgilendirme duyuruları, maske-eldiven kullanımının önemi gibi hatırlatmalar yapılmıştır. Pazar esnafı da uyarıları dikkate alarak alışveriş yapan vatandaş-

ların el ile seçmemelerini isteyerek torbaları müşteriler için kendi doldurmuşlardır. “Seyyar Pazar” da Covid-19 ile mücadelede uygulanan bir başka yöntemdir.

Sokak, cadde, kaldırımlar, park alanı ve bahçeler de korona virüsle mücadele kapsamında belediyelerce dezenfekte edilip temizlenmekte ve ilaçlanmaktadır. Bazı belediyeler dezenfekte işlemi için yıkama metodunu tercih ederken, bazıları da “mikron sis” yöntemini kullanmışlardır. Şehir dezenfeksiyonu sürecinde hane içi hijyene önem veren bazı belediyeler, dezenfektan üretim ve dağıtımını veya yöresel sabun ve çamaşır suyu dağıtırken, bazıları ise maske üretimi yapmıştır.

İçişleri Bakanlığı tarafından düşün törenleri, internet kafeler, cenaze merasimleri, cemaatle ibadet edilen cami ve mescitler, asker uğurlamaları, ülke genelinde uygulanan sınavlar, lunapark ve tematik parklar, lokanta, restoran, kafe, kiraathane vb. iş yerleri, şehir içi ve şehirlerarası toplu ulaşım araçları, ticari taksiler ve durakları gibi toplu halde bulunan yerlere yönelik alınan kararlar sürecin gerektirdiği şekilde güncellenmiş, genelgeler aracılığıyla il valiliklerine ve yerel yönetimlere bildirilmiştir. Alınan kararların kolluk birimlerince birebir takip edilmesi ve sıklıkla denetlenmesi talimatı verilmiştir.

Sağlık Bakanlığı, da normalleşme sürecinde Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi ve Normalleşme Döneminde Sağlık Kurumlarında Çalışma Rehberi'nin içeriğini düzenli ve sürecin gidişatına paralel olarak güncellemiştir.

Sağlıklı ve Güvenli Temizlik

Yerel yönetimlerin ve halkın virüsle temas riskini azaltmak amacıyla dezenfektan kullanımına yönelimi artmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, dezenfektan teması sonrası uzun vadede cilt üzerinde istenmeyen/bilinmeyen etkilerin görülebileceğidir. Hastalık endişesi ile yoğun kimyasal madde etkileşiminin şuan hastalıktan korusa da, ilerleyen süreçte farklı etkilerinin olabileceği ve riskleri unutulmaması, dezenfektanlar aşırıya kaçmadan yeterli ve bilinçli tüketilmelidir. Kimyasal ürünlerin 'zararsız olmadığı' unutulmamalı, kullanılan ürünün yasal prosedüre uygunluğu ve Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanmış olmasına dikkat edilmelidir.

Her temizlik malzemesi her yerde kullanılmamalıdır. Güvenli temizlik için, Tablo'da dezenfeksiyon işlemi için kullanılacak ürünler, kullanım yerleri, ürünün avantaj ve

dezavantajları verilmiştir. Temizlik ürünlerinde kullanım yerine uygun seçim yapılması, temizlenecek alanın kalitesini olumsuz etkilerden korunurken, derin temizlik yapmak adına ağır kimyasal kullanımının önüne geçer. Dezenfektan seçimi yapılırken canlı ve çevre için kronik birikimli etkisi ve akut zarar potansiyeli en düşük olan kullanılmalıdır.

Sonuç

DSÖ şehirleri canlı organizmalara benzetmektedir. Nefes alırlar, büyürler, gelişirler, hasta olurlar, birbirlerine bulaştırırlar, ölümler, geleceğe miras bırakırlar. Projeksiyonlar, gelecekteki şehirlerin çok sayıda riske açık ve savunmasız olduğunu göstermektedir. Kent ve kırsal bölgeler karşılaştırıldığında, kentler daha fazla risk altındadır. Bu nedenle, kırsala önem verilmesi, kentin destek mekanizmalarını güçlendirecektir (tarım, su kaynakları, ormanlar, emisyonu düşük alanlar gibi). Şehir sakinlerinin alışkanlıkları, şehirlerin geleceğini şekillendirecektir. Sosyal yaşamın sürdürülebilmesi için, normal şartlarda var olan kişilere ait sosyal mesafe ve hasta olan kişinin diğer kişilere bulaştırmamak için uyması gereken kurallar Covid-19 pandemisinde tekrar hatırlanmıştır. Normal hayatta da kişiler hasta ise, kullandıkları kap kacak, havlu, koruyucu malzeme (maske, eldiven, şırınga, ilaç kutusu vb.) gibi şeyleri toplum içinde, kendi alanlarında muhafaza ederler, paylaşmazlar, sık sık temizlerler ve gerekiyorsa uygun önlemleri alarak yok ederler. Covid-19 pandemisi bunları da hatırlatmıştır.

Covid-19 yeni bir şey öğretmemiştir; bilinen, bilindiği bilinmeyen, öğretilmemiş ve/veya öğrenilmemiş, öğrenilmiş ama davranışa yansımamış kuralları hatırlatmıştır. Beyaz sabun, evlerde kullanılan çamaşır suyu, diğer temizlik malze-

meleri, Türkiye'nin parfümü kolonya ve Sağlık Bakanlığı rehberinde yer alan temizleyiciler ve çeşmeden akan su şehir temizliği için yeterlidir.

Kaş yaparken göz çıkartmamalı, virüsten korunmak arzusuyla şehir ve insan sağlığı tehlikeye atılmamalı, kimyasala boğulmadan bilinçli hareket edilmelidir. Gereğinden fazla kimyasal kullanımıyla daha derin temizlik yapılmadığı, aksine bu ürünlerin çocuk ve yetişkinler için limit değerlerinin olduğu kullanıcılar, uygulayıcılar ve toplum tarafından bilinmelidir. Kullanılan kimyasal kaplarının bertarafı sıfır atık ilkelere doğrultusunda yapılmalıdır. Dezenfeksiyon seçiminde ruhsatlandırma, dezenfeksiyon sürecinde ise dezenfekte edilecek alan, uygulayıcı, zaman, olası sağlık tehdidi, risk düzeyi ve yeni normal süreçte geri dönüşümün kolaylıkla yapılabilmesi önemlidir.

Kaynakça World Bank International Working Group on Financing Preparedness. From Panic and Neglect to Investing in Health Security : Financing Pandemic Preparedness at a National Level, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/26761> (Erişim Tarihi:01.09.2020)●World Health Organization, Global influenza strategy 2019-2030, <https://apps.who.int/iris/discover?query=2019-2030> (Erişim Tarihi: 01.09.2020)●World Health Organization, Global Preparedness Monitoring Board. A world at risk: annual report on global preparedness for health emergencies, https://apps.who.int/gpmb/assets/annual_report/GPMB_annualreport_2019.pdf (Erişim Tarihi: 01.09.2020)●Resmi Gazete (Sayı: 26268), Küresel Bir Grip Salgını (Pandemi) Konusunda Yapılması Gereken Hazırlıklar, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060823-4.htm> (Erişim Tarihi: 01.09.2020)●Resmi Gazete (Sayı: 30744), Küresel Grip Salgını (Pandemi) ile İlgili 2019/5 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, (Erişim Tarihi: 01.09.2020)●Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı, Ankara, 2019●Sağlık Bakanlığı, COVID-19 Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi, Ankara, 2020●ÖZMEN, A., KIRAZ, E. D. E., UMUTLU, Y., ÖZDEMİR, T., ÇELİK, E., Mehmet, O. T., ... & YILMAZ, F. COVID-19 ve Şehir Temizliği, Sağlık ve Toplum Özel Sayı, 2020●World Health Organization, Types of Healthy Settings, <https://www.who.int/healthy-settings/types/cities/en/> (Erişim Tarihi: 01.09.2020)●World Health Organization, Water, sanitation, hygiene, and waste management for the COVID-19 virus: interim guidance, 2020.